

ÖĞRETMEN ADAYLARI GÖZÜNDEN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

Hüseyin Koç*, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi *huseyinkoc@kmu.edu.tr*

Hasan Gürgür, Anadolu Üniversitesi *hasangurgur@anadolu.edu.tr*

Çiğdem Uysal, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi *cigdemkol@kmu.edu.tr*

Özet

Kaynaştırma uygulamalarının etkili bir şekilde yürütülebilmesi için çeşitli ön koşullar gerekmektedir. Bu ön koşullar; sınıf içi fiziksel düzenlemeler, eğitim öğretim sürecinin planlanması, öğretimsel uyarlamalar, etkili sınıf yönetimi, değerlendirme etkinliklerinin uyarlanması, destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanması ve bireyselleştirilmiş eğitim planı hazırlanması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Uyarlamalar ise; öğretim öncesi, öğretim sırası ve öğretim sonrası olarak üçe ayrılmaktadır. Bu uyarlamaların gerçekleştirilebilmesi için de sınıf içerisindeki bireysel farklılıkların farkında olunması gerektiği vurgulanmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin gerçekleştirdikleri, sınıf yönetimi stratejileri, sınıf içi uyarlamaları, bireysel farklılıklara ilişkin sınıf içinde gerçekleştirdikleri uygulamaları ve öğrencilerin değerlendirilmelerine ilişkin uygulamaların incelenmesi amacıyla nitel bir araştırma gerçekleştirilmiştir. 2016 – 2017 eğitim öğretim yılında Anadolu Üniversitesi Özel Eğitim Bölümü İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı 3. sınıfta okuyan 70 öğrenci, “Okul Deneyimi ve Kaynaştırma Uygulamaları” dersi kapsamında bu araştırmanın amacı doğrultusunda gözlemler yaparak ve doküman toplayarak bu araştırmanın gerçekleştirilmesinde yardımcı olmuşlardır. 7 okulda 12 öğretmen toplam 280 kez gözlenmiş ve veriler elde edilmiştir. Toplanan veriler düzenlenmiş, araştırmacılar tarafından kodlanmış ve sonunda temalaştırılmıştır. Araştırma sonunda sınıf yönetimi ve sınıf içi etkinlikler olmak üzere iki ana tema ve bu ana temalara ilişkin sekiz alt tema elde edilmiştir. Araştırma sonunda öğretmenlerin sınıf içi planlamada standart planları kullandıkları, sınıf içi disiplini sağlamak için genellikle yüksek ses kullandıkları ve sınıf içi fiziksel herhangi bir uyarlama yapmadıkları bulunmuştur. Öğretimsel uyarlamalar boyutunda bakıldığında ise, sınıf içerisinde genelde doğrudan anlatım ve soru cevap tekniği uygulandığı, nadiren akıllı tahta kullanılarak öğretim faaliyetlerinin yürütüldüğü, ödev ve değerlendirme için de Millî Eğitim Bakanlığı tarafından dağıtılan kitapların kullanılarak bireysel farklılıklara ilişkin bir uyarlama yapıldığı ortaya konmuştur.

Anahtar kelimeler: Kaynaştırma, Özel gereksinimli öğrenci, Sınıf öğretmeni, Bireysel farklılıklar, Uyarlama

Önerilen Atıf Şekli:

Koç, H., Gürgür, H. ve Uysal, Ç. (2018). Öğretmen adayları gözünden kaynaştırma eğitimi. M. A. Melekoğlu, (Ed.), *28. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Tam Metin Bildiri Kitabı* (s. 101-108) içinde. Eskişehir. ISBN: 978-605-80966-0-8

* Sorumlu yazar: Hüseyin Koç, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi *huseyinkoc@kmu.edu.tr*

ÖĞRETMEN ADAYLARI GÖZÜNDEN KAYNAŞTIRMA EĞİTİMİ

GİRİŞ

Özel gereksinimli bireylerin her alanda olduğu gibi eğitim alanında da normal gelişim gösteren akranlarıyla eşit haklara sahip olmaları için 20. yüzyılın ortalarından beri pek çok uluslararası çalışma gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu çalışmaların sonucunda 1970'li yıllarda özel gereksinimli öğrencilerin normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte eğitim almaları süreci başlamıştır. 13 Aralık 2006 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda Engelli Bireylerin Hakları Sözleşmesi imzalanmış ve bu sözleşmeyle birlikte kaynaştırma eğitimi yaygınlaşmaya devam etmektedir (Ainsow ve César, 2006; D'Alessio, 2011).

Özel gereksinimli bireylerin normal gelişim gösteren akranlarıyla birlikte en az kısıtlayıcı ortam ilkesine uygun olarak, destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanmasıyla eğitim almaları (Gürgür, 2008; Loreman, Forlin, Chambers, Sharma ve Deppeler, 2014; Mastropieri ve Scruggs, 2004, Salend, 1998) olarak tanımlanan kaynaştırma uygulamalarının etkili şekilde uygulanabilmesi için çeşitli ön koşullardan bahsedilmektedir. Bu ön koşullar; sınıf içi fiziksel düzenlemeler, eğitim öğretim süreçlerinin planlanması, öğretimsel uyarlamaların gerçekleştirilmesi, etkili sınıf yönetimi, destek özel eğitim hizmetlerinin sağlanması ve özel gereksinimli öğrenci için bireyselleştirilmiş eğitim planının hazırlanması olarak ifade edilmiştir (Karten, 2011; Mastropieri ve Scruggs, 2004; Salend 1998; Willis, 2009).

Öğretimsel uyarlamalar; farklı ilgi, öğrenme stili ve hazırbulunuşluk düzeyine sahip öğrencilerin sınıf içinde gerçekleştirilen eğitim öğretim faaliyetlerine katılımlarını artırmak amacıyla çeşitli düzenlemelerin yapılması (Sucuoğlu ve Kargın, 2010) anlamını taşımaktadır. Bu uyarlamalar üç farklı boyutta ele alınmaktadır. Bunlar sırasıyla; öğretim öncesi, öğretim sırası ve öğretim sonrası uyarlamalar olarak ifade edilmektedir (Hornby, 2015; Özmen 2005). Bu uyarlamalar gerçekleştirilirken sınıftaki tüm öğrencilerin göz önünde bulundurulması gerektiği, özel gereksinimli öğrencilerin ve sınıfta bulunan diğer öğrencilerin bireysel farklılıklarının da bu süreçte dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Janney ve Snell, 2013; Özmen, 2005).

Öğretim öncesi uyarlamalar; sınıf ortamının uyarlanması, materyallerin uyarlanması ve planlamanın uyarlanması olarak ifade edilmektedir. Sınıfın fiziksel olarak uyarlanmasının ve bu süreçte öğrencilerin bireysel özelliklerinin dikkate alınmasının, olumlu bir sınıf ikliminin oluşmasına ve öğrencilerin, yürütülecek aktivitelere karşı daha fazla motive olmalarına katkı sağlayacağı vurgulanmaktadır (Bender, 2012). Gerçekleştirilecek bu düzenlemede öğrencilerin fikirlerini almak ve buna göre uyarlamalarda bulunmak da hem sınıf yönetimini kolaylaştırmak açısından hem de öğrencilerin kendilerini değerli hissetmeleri açısından önem taşımaktadır. Planlamada ve materyallerde yapılacak uyarlamaların ise, bireysel farklılıkları bulunan öğrencilerin ilgilerini daha fazla derse yöneltmede ve öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine göre derse katılımlarını sağlamada olumlu bir etki ortaya çıkaracaktır (Bender, 2012; Gibbs, 2002; Türkmen, 2007).

Öğretim sırasında yapılan uyarlamalar ise öğretim öncesi uyarlamalarla birlikte başlamaktadır. Bireysel farklılıklar göz önünde bulundurularak hazırlanan plan ve materyaller doğrultusunda, bu plan ve materyallerin uygulanması noktasında duysal öğrenme alanlarının tamamına hitap edecek yöntem stratejiler uygulanması gerektiği ifade edilmektedir. Akran öğretimi, işbirlikli öğrenme, istasyon öğretimi, yaparak yaşayarak öğrenme gibi pek çok stratejinin öğretim sırasında uyarlamalarda kullanılabileceği ifade edilmektedir (Scott, Vitale ve Masten, 1998). Uygulanan bu yöntem ve stratejilerin, sadece özel gereksinimli öğrenciler için değil, sınıftaki bütün öğrenciler için sosyal ve akademik başarıyı artırıcı etmenler olduğu vurgulanmaktadır (Janney ve Snell, 2013).

Öğretim sonrasında yapılan uyarlamalar öğretmenin hem kendisini hem de öğrencileri değerlendirmesi anlamını taşımaktadır. Öğretim öncesi uyarlamalarda hazırlanan plan doğrultusunda edinilen amaçlara ulaşıp ulaşılamadığını veya ne ölçüde bu amaçlara ulaşılabildiğini değerlendirmek amacıyla ders sırasında gözlem formları, derecelendirme ölçekleri kullanılabileceği gibi, ders sonrasında veya belli aralıklarla bireysel özelliklere göre hazırlanmış farklı sınav türleri ve ürün dosyalarının incelenmesiyle de gerçekleştirilebileceği ifade edilmektedir (Karten, 2011; Türkmen, 2007; Voltz, Sims ve Nelson, 2010). Ayrıca öğrencilere verilen ödevlerin de bireysel özelliklere göre uyarlanması, değerlendirmenin etkili gerçekleşmesi açısından önem taşımaktadır (Gibbs, 2002).

Bu araştırma sınıf öğretmenlerinin gerçekleştirdikleri sınıf yönetimi stratejilerinin, sınıf içi uyarlamaların, bireysel farklılıklara ilişkin sınıf içinde gerçekleştirdikleri uygulamaların ve öğrencilerin değerlendirilmelerine ilişkin uygulamaların incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Kaynaştırma uygulamalarının yürütülmesinde en önemli ekip üyesi sınıf öğretmenleri olduğu için, onların sınıf içinde gerçekleştirdikleri etkinlikleri derinlemesine incelemenin, öğretmen yetiştirme boyutunda ve eğitim politikalarının oluşturulmasında yol gösterebileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırmadan elde edilen sonuçların ileride gerçekleştirilecek uygulamalı araştırmalara ışık tutabileceği de söylenebilir. Bu sebeple gerçekleştirilen bu araştırmanın alanyazına katkı getireceği düşünülmektedir. Araştırmanın amacı doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

- Sınıf öğretmenleri sınıf yönetimi için hangi stratejileri kullanıyorlar?
- Sınıf öğretmenleri bireysel farklılıkları ne şekilde göz önünde bulunduruyorlar?
- Sınıf içinde hangi öğretimsel uyarlamalara yer veriyorlar?
- Değerlendirme için hangi stratejileri uyguluyorlar?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, katılımcıları, veri toplama araçları ve verilerin analiz edilmesi süreçlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Deseni

Bu araştırma nitel araştırma paradigması çerçevesinde durum çalışması olarak desenlenmiştir. Bogdan ve Biklen (1998) gözleme dayalı durum çalışmasını; katılımcı gözlem yoluyla bir kurumun belli başlı yönlerine ilişkin veri toplanması için yapılan durum çalışması olarak tanımlamıştır. Böylece bu araştırma alanyazında belirtildiği gibi araştırılan olguların içinde buldukları

bağlamda anlamayı ve incelemeyi (Creswell, 2014; Glesne, 2013; Yıldırım ve Şimşek, 2013) hedeflemiştir.

Katılımcılar

Katılımcılar belirlenirken ulaşılabilirlik ve gönüllülük esas alınmıştır. Bu doğrultuda sınıflarında özel gereksinimli öğrenci bulunan 12 öğretmene ulaşılmıştır. Bu öğretmenlerin dördü 1. sınıf, ikisi 2. sınıf, ikisi 3. sınıf ve kalan dördü de 4. sınıfta görev yapmaktadırlar. Öğretmenlerin 7si kadın, 5i erkektir.

Ortam

Araştırma Eskişehir ilinde yer alan merkez Tepebaşı ve Odunpazarı ilçelerindeki Millî Eğitim Bakanlığına bağlı 7 okulda yürütülmüştür. Gözlemler ilkökul kademesinde, 1., 2., 3., ve 4. sınıflarda gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Bu bölümde verilerin toplanmasına kullanılan teknikler ve elde edilen verilerin analiz süreci ele alınacaktır.

Verilerin Toplanması

Veriler Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü İşitme Engelliler Öğretmenliği Programı 3. sınıf öğrencileri tarafından, “Okul Deneyimi ve Kaynaştırma Uygulamaları” dersi kapsamında toplanmıştır. Verilerin toplanması için araştırmacılar tarafından bir gözlem formu geliştirilmiştir. Bu form derse başlamadan önce gözlenecek hususlar, dersin başında gözlenecek hususlar, ders boyunca gözlenecek hususlar ve ders sonunda gözlenecek hususlar olmak üzere 4 bölümden ve toplam 33 maddeden oluşmaktadır. Bu formun yanı sıra; sınıf krokileri, özel gereksinimli öğrencilerin Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) raporları, katılımcı bilgi formları da veri toplama tekniği olarak kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Veriler araştırma soruları doğrultusunda neden ve nasıl sorularına cevap bulabilmek için (Yin, 2003) betimsel olarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinden önce hazırlık amacıyla toplanan gözlem formları ve diğer belgeler sistematik şekilde düzenlenerek bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Toplanan veriler üzerinde araştırmacılar tarafından kodlamalar gerçekleştirilmiş, elde edilen kodlar üzerinde uzlaşma sağlanarak temalar oluşturulmuş ve araştırmacılar bu temalar üzerinde uzlaşmışlardır. Böylece bulgular son halini almıştır. Gerçekleştirilen bu çalışmalarla birlikte Guba ölçütlerine göre araştırmanın inandırıcılığı (Başkale, 2016; Merriam, 2013) sağlanmaya çalışılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmann amacı olan sınıf öğretmenlerinin gerçekleştirdikleri sınıf yönetimi stratejileri, sınıf içi uyarlamaları, bireysel farklılıklara ilişkin sınıf içinde gerçekleştirdikleri uygulamaları ve öğrencilerin değerlendirilmelerine ilişkin uygulamaların incelenmesi

doğrultusunda gerçekleştirilen gözlemlerden elde edilen verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan bulgulara yer verilmiştir. Gerçekleştirilen analiz sonucunda iki ana tema ve bu ana temalara ilişkin alt temalar elde edilmiştir. Oluşan temaların tamamı Şekil 1'deki gibi karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 1. Temalar ve Alt Temalar

Ulaşılan ilk ana tema sınıf yönetimi olmuştur. Bu ana temaya ilişkin elde edilen ilk alt tema olan disiplin alt temasında; "Kızıyor ve bağırarak bir daha yapmamalarını söylüyor." "Herkes otursun. Susun bakalım diye bağırıyor." "Çocukların sessizce yerlerine oturmasını bekledi." ifadeleriyle sınıf içerisinde disiplini sağlamaya yönelik verilere ulaşılmıştır. Planlama alt temasına ilişkin olarak da "MEB'in öğretmen kılavuzunun planına göre dersi kurguluyor." "Akıllı tahtayı açıyor. Ders planına bakıyor. Sınıf defterini dolduruyor" ifadeleri yer almıştır. Sınıf yönetimi ana temasının son alt teması olan motivasyon alt temasında ise "Tahtaya bakabilir misiniz? diye seslendi." "Espriler yapıyor" ifadelerine ulaşılmıştır. İfadelerden de anlaşılacağı gibi ders öncesinde ve ders başında sınıf öğretmenlerinin planlama için hazır planları kullandıkları ve öğrencileri derse hazırlamak için genelde yüksek ses kullandıkları görülmektedir.

Ulaşılan ikinci ana tema olan sınıf içi etkinliklere ilişkin olarak da beş alt tema oluşmuştur. Bunlardan ilki olan hazırlık alt temasına ilişkin olarak; "Konuyu kısaca tanımlıyor ve günlük hayatta nerelerde ne gibi işlerde kullandığımızı anlatıyor." "Önceki derste işledikleri konuyla bağdaştırmalarını istiyor." "Kitaplarınızı açın dedi ve kısaca anlattı." ifadelerine ulaşılmıştır.

Teknoloji ve materyal alt temasına ilişkin olarak da “...projeksiyonu açtı sonra masasına giderek bilgisayarla uğraştı.” “Akıllı tahtayı kullanıyor genellikle. Oradan slayt ve videolar izletiyor. Problem çözmek için kara tahtayı kullanıyor.” “Sadece çalışma kitabı kullanıldı.” “Kitaptan işlendi.” ifadelerine ulaşılmıştır.

Stratejiler alt temasına bakıldığında ise, “Ayakta dolaşarak kendisi anlatıyor genellikle.” “Öğrenci cevabını söyledikten sonra doğru veya yanlış olsun “sor bakalım arkadaşların neler düşünüyor?” veya “Arkadaşınızın cevabı doğru mu?” gibi sınıfın katılımını sağlıyor.” “Cevaplayan öğrenciyi tahtaya çağırarak problemi çözmesini istiyor.” “Soru cevapta doğru cevaba ulaşmak için ipucu veriyor.” ifadeleri bulunmuştur. Madalyonun iki yüzü alt teması ise özel gereksinimli öğrencilerle ilgili olarak elde edilmiştir. Bu alt temada ise, “Özel gereksinimli öğrenciye özellikle sorular sordu. Cevaplamasını istedi. Onun da fikrini aldı.” “Özel gereksinimli öğrenci için extra bir çalışma yapmıyor.” “Ona hiç söz hakkı vermedi.” ifadeleri elde edilmiştir. Son alt tema olan değerlendirmede ise, “Konuya uygun çalışma kitabından” “Metnin kalan sorularını evde çözmelerini istedi.” “Ev ödevi vermedi.” ifadelerine ulaşılmıştır. Bu ana temayla birlikte ders sırasında ve ders sonrasında yapılan uyarlamalara ilişkin veriler karşımıza çıkmaktadır.

TARTIŞMA

Araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda gözlenen sınıf öğretmenlerinin sınıf içerisinde motivasyonu artırmak için en çok yüksek sesle konuşma stratejisini kullandıkları göze çarpmaktadır. Kullanılan bu stratejiler Keyik (2014)'in gerçekleştirdiği çalışmada ulaştığı dersi eğlenceli hale getirmek ve görmezden gelmek stratejileriyle uyuşmamaktadır. Ayrıca sınıf içerisinde işlenecek derse ilişkin genelde önceden planlama yapılmadığı ve standart kılavuz kitaptaki amaçların edinildiği vurgulanmaktadır. İlaveten sınıf içerisinde bireysel farklılıklara ilişkin herhangi bir fiziksel uyarlama yapılmadığı ifade edilmektedir. Öğretim stratejisi olarak da daha çok düz anlatım ve soru cevap tekniklerinin uygulandığı belirtilmektedir. Aslan (2017) de gerçekleştirdiği çalışmada sınıf öğretmenlerinin strateji kullanımı noktasında yetersiz olduklarını benzer şekilde ortaya koymuştur.

Projeksiyon ve akıllı tahta gibi görsel uyarıyı artıracak materyaller kullanılsa da ders işlemek için genelde standart kitapların kullanıldığı belirtilmektedir. Derslerin öğrenci merkezli değil çok öğretmen merkezli ilerlediği ve grup çalışmaları da gerçekleştirilmediği için akran iletişiminin de kısıtlı olduğu söylenebilir. Öğrenmeyi artırmak için derslerde farklı stratejilerin kullanılması ve farklı materyallerin hazırlanması gerektiği, aksi takdirde sınıfın geneline ulaşamayacağı alanyazında belirtilmiştir (Janney ve Snell, 2013; Scott ve ark., 1998). Özel gereksinimli öğrenciler açısından bakıldığında ise gözlenen öğretmenlerden çoğunun görmezden geldiği ve onlara ilişkin herhangi bir uyarlama yapılmadığı ortaya konmuştur.

KAYNAKÇA

- Ainscow, M., & César, M. (2006). Inclusive education ten years after Salamanca: Setting the agenda. *European Journal of Psychology of Education, 21* (3), 231-238.
- Aslan, A. (2017). *Sınıfında özel gereksinimli öğrenci bulunan ilköğretim öğretmenlerinin kullandıkları bilimsel dayanaklı sınıf yönetimi stratejilerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Başkale, H. (2016). Nitel araştırmalarda geçerlik, güvenilirlik ve örneklem büyüklüğünün belirlenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemsirelik Fakültesi Elektronik Dergisi, 9* (1), 23-28.
- Bender, W. N. (2012). *Differentiating instruction for students with learning disabilities: New best practices for general and special educators* (3. edition). California: Corwin.
- Bogdan, R. C., & Biklen, S. K. (1998). *Qualitative research for education: An introduction to theory and methods*. Boston: Allyn and Bacon.
- Creswell, J. W. (2014). *Araştırma deseni: Nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (Çev: E. Bukova Güzel, İ. Erdoğan, Y. Dede, G. Hacıömeroğlu, H. Ercan, F. I. Bilican, M. Bütün, M. Bursal, S. Mandacı Şahin, S. B. Demir). Ankara: Eğiten Kitap.
- D'Alessio, S. (2011). *Inclusive education in Italy: A critical analysis of policy of integrazione scolastica*. London: Sense Publisher.
- Gibbs, C. (2002). *Effective teaching: Exercising self-efficacy and thought control of action*. Annual Conference of the British Educational Research Association, England: University of Exeter.
- Glesne, C. (2013). *Nitel araştırmaya giriş*. (Çev: E. Günel, P. Yalçınoğlu, Ş. S. Anagül, P. Yalçınoğlu, M. Günden, E. Günel, A. Ersoy, D. Sönmez). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gürgür, H. (2008). *Kaynaştırma uygulamasının yapıldığı ilköğretim sınıfında işbirliği ile öğretim yaklaşımının incelenmesi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Hornby, G. (2015). *Inclusive special education: Evidence-based practices for children with special needs and disabilities*. New York: Springer.
- Janney, R., & Snell, M. E. (2013). *Modifying schoolwork: Teachers' guides to inclusive practices*. Maryland: Paul H. Brookes Publishing.
- Karten, T. J. (2011). *Inclusion strategies and interventions*. Bloomington: Solution Tree Press.

- Keyik, H. (2014). *İlkokul birinci sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin istenmeyen davranışlarıyla baş etmede kullandıkları sınıf yönetimi stratejileri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Loreman, T., Forlin, C., Chambers, D., Sharma, U., & Deppeler, J. (2014). Conceptualising and measuring inclusive education. C. Forlin (Ed.), *Implementing inclusive education: Issues in bridging the policy-practice gap* içinde (s. 3-17). Bingley: Emerald Group Publishing Limited.
- Mastropieri, M. A., & Scruggs, T. E. (2004). *The inclusive classroom: Strategies for effective instruction*. New Jersey: Pearson Merrill Prentice Hall.
- Merriam, S. B. (2013). *Qualitative research a guide to design and implementation*. (Çev. Ed. S. Turan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Özmen, E. R. (2005). Kaynaştırma ortamlarında öğretimsel düzenlemeler. A. Ataman (Editör), *Özel eğitime giriş* içinde (s. 71-103). Ankara: Gündüz Eğitim Yayıncılık.
- Salend, S. J. (1998). *Effective mainsteraming: Creating inclusive classrooms*. (3rd edition). New Jersey: Merrill/ Prentice Hall.
- Scott, B. J., Vitale, M. R., & Masten, W. G. (1998). Implementing instructional adaptations for students with disabilities in inclusive classrooms: A literature review. *Remedial and Special Education*, 19 (2), 106-119.
- Sucuoğlu, B., & Kargın, T. (2010). *İlköğretimde kaynaştırma uygulamaları, yaklaşımlar yöntemler-teknikler*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Türkmen, L. (2007). The influences of elementary science teaching method courses on a Turkish teachers college elementary education major students' attitudes towards science and science teaching. *Journal of Baltic Science Education*, 6 (1), 66-77.
- Voltz, D. L., Sims, M. J., & Nelson, B. P. (2010). *Connecting teachers, students, and standards: Strategies for success in diverse and inclusive classrooms*. USA: Association for Supervision and Curriculum Development (ASCD).
- Willis, C. (2009). *Creating inclusive learning environments for young children: What to on monday morning*. California: Corwin Press.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 9. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research: Design and methods*. 3. Baskı. California: Sage Publicaton, Inc.